

ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

УДК 614.21.001.73

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/165-18>**Бутенко В. В.**

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7650-2347>

Вольневич Ю. С.

студентка магістратури,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Мамуненко М. С.

студентка магістратури,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Butenko Viktoriia, Volnevych Yuliia, Mamunenکو Marina
Odessa I. I. Mechnikov National University

ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСУВАННЯ МЕДИЧНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Стаття присвячена дослідженню розвитку та аналізу актуальних проблем у фінансуванні медичної галузі. Трансформація фінансування медичної галузі є запорукою побудови механізму фінансової стабільної підтримки населення, заснованих на забезпеченні всім громадянам України рівноправних та якісних медичних послуг. Протягом 2014–2019 років відбулося зниження пріоритетності здоров'я, пов'язане з обслуговуванням боргу, субсидії та пенсійних витрат, тому стара модель фінансування перестає бути ефективною. Таким чином, для подальшого проведення трансформації необхідне підвищення фінансування або перехід на нову модель. Запропонована нова модель ґрунтується на запровадженні медичного страхування без додаткових внесків, введенні гарантованого пакета медичної допомоги – чітко визначеного набору медичних послуг та ліків, право на отримання якого мають всі громадяни України. Запропонована модель не потребуватиме введення додаткових податків і зборів.

Ключові слова: бюджет, податки, фінансове забезпечення, медичне страхування, фінансова децентралізація.

TRANSFORMATION OF MEDICAL INDUSTRY FINANCING IN UKRAINE IN MODERN CONDITIONS

The article is devoted to the study of the development and analysis of urgent problems in financing the medical industry. The transformation of the financing of the medical industry is the key to building a mechanism of financial stable support for the population based on providing all citizens of Ukraine with equal and high-quality medical services. During 2014–2019, there was a decrease in the priority of health related to debt service, subsidies and pension costs, so the old financing model is no longer effective. Thus, for further transformation, it is necessary to increase funding or switch to a new model. The reform proposed by the Ministry of Health of Ukraine will not require the introduction of additional taxes and fees. Insurance premiums in Ukraine are provided by the general system of taxation. Experts believe that the introduction of an additional special fee on wages or payroll is inappropriate in an economic crisis. The National Health Service of Ukraine (NHSU) will act as an insurer. The money to cover medical expenses will come to this agency from the state budget. It is planned to introduce a clearly defined state guaranteed package of medical services, which will be based on the priorities of health care Consumers of medical services Budget of the National Health Insurance Fund Medical institutions and taking into account the economic situation of the state. The amount of funding for the state guaranteed package of medical services is a dynamic value, which is approved annually by the parliament. In 2018, the state will pay a doctor UAH 370 per patient per year without taking into account the relevant age coefficients, and from 2019 this amount is planned to increase to UAH 450. Calculations for secondary and tertiary care are still ongoing. Under this funding model, hospitals will not receive funds for biased overstatement of beds, economically unjustified living expenses and inflated staff. In other words, the reform envisages improving the efficiency of the use of budget funds in the health care system and stimulates the improvement of the availability and quality of medical services for patients.

Keywords: budget, taxes, financial support, health insurance, financial decentralization.

JEL classification: I13, I15, B26

Постановка проблеми. Сьогодні в Україні відбуваються масштабні зміни в системі законодавства та соціально-економічної політики. Ця політика орієнтована на входження в Європейський Союз на правах рівноправного партнера. Одним з основних орієнтирів є трансформація системи охорони здоров'я в регіонах в умовах фінансової децентралізації та побудова фінансового забезпечення населення заснованих на пріоритетних засадах в контексті євроінтеграційних процесів.

Дотримуючись умов Європейської соціальної хартії, в Україні потрібно проводити перебудову системи охорони здоров'я, яка ґрунтується на забезпеченні всім громадянам України рівний доступ до якісних та доступних медичних послуг і виконання соціальних гарантій на підставі приведення їх у відповідність до міжнародних стандартів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням реформування медичної системи в умовах євроінтеграції, медичного страхування та питанням фінансування охорони здоров'я присвячено праці таких учених, як Л.Б. Баранник, М.А. Бас-Юрчишин [3], В.П. Биховченко, Є.В. Дяченко, А.В. Кириченко [4], О.П. Корнійчук [8], О.В. Нікітчина, О.В. Степанова та інші. Розгляд проблем трансформації фінансування медичної галузі в Україні у сучасних умовах вимагає більш детального розгляду.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз фінансування охорони здоров'я на основі обов'язкового медичного страхування в Україні у сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Трансформація системи охорони здоров'я стосується кожного. Її мета – забезпечити всім громадянам України рівний доступ до якісних медичних послуг та перебудувати систему охорони здоров'я так, щоб у її центрі був пацієнт. Трансформація охорони здоров'я – це не перехід в один крок до нової системи з європейськими стандартами медичної допомоги, це поетапний план складних змін, закріплений в Законі України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення». Зміни, передбачені цим Законом, розпочали впроваджувати у 2018 році. Згідно з планом, вже реалізовані такі реформаційні зміни:

1) Трансформація первинної медичної допомоги, закладів, де працюють терапевти, сімейні лікарі та педіатри [1].

2) Фінансування за принципом «гроші йдуть за пацієнтом», на яке перейшло 99% комунальних закладів первинної допомоги. Тепер вони отримують кошти за послуги, які надають пацієнтам, тобто за виконану роботу, а не за кошторисами, як це було раніше. [1; 2].

3) Створення Національної служби здоров'я України – нова інституція, яка є єдиним платником у новій системі охорони здоров'я. Замість складного та непрозорого процесу перерахування коштів із державних до місцевих бюджетів через механізм субвенції НСЗУ укладає з медзакладами прямі прозорі договори. Всі дані щодо оплат всім медичним закладам публікуються онлайн на сайті НСЗУ [1].

4) Медична допомога у приватних закладах за бюджетні кошти. Кожен п'ятий заклад первинної допомоги у реформі є приватним. Загалом проекти договорів отримали 1662 заклади, які надають спеціалізовану медичну допомогу [1; 2].

5) Електронна система охорони здоров'я. eHealth – це безпечне та економічно обґрунтоване використання інформаційних та комунікаційних технологій у сфері охорони здоров'я, включаючи надання медичної допомоги, організацію нагляду за здоров'ям населення, медичну освіту, поширення знань, навичок та результатів досліджень [3].

6) Урядова програма «Доступні ліки» – це програма забезпечення кожного громадянина України необхідними лікарськими засобами, які покращать якість його життя, зможуть запобігти виникненню ускладнень та передчасної смертності [4].

Вже понад 6,6 млн українців скористалися програмою та отримали ліки за понад 35 млн рецептами на суму понад 1,8 млрд грн. Нині у програмі бере участь понад 6000 аптек [5].

Всесвітня організація охорони здоров'я оцінила урядову програму «Доступні ліки» в Україні та відзначила її успішну реалізацію.

7) Програма медичних гарантій – перелік медичних послуг, які держава гарантує пацієнту безоплатно (на їх забезпечення виділено 70,4 млрд грн.). Державний гарантований пакет медичної допомоги (програма медичних гарантій) включатиме доволі широкий спектр амбулаторної та стаціонарної медичної допомоги, а також лікарських засобів [2; 5; 6].

8) Реформа медичної освіти – є невід'ємною складовою частиною трансформації системи охорони здоров'я загалом. Підвищити конкурентоспроможність вищої медичної освіти в Україні, вивести її на якісно новий рівень і внаслідок цього підвищити якість надання медичних послуг дадуть змогу системні і послідовні зміни [5].

Однак, незважаючи на проведення багатьох змін, є проблема, яка гальмує розвиток системи охорони здоров'я. На жаль, фінансування цієї галузі є нижчим порівняно із іншими соціальними галузями (див. табл. 1).

Таблиця 1

Бюджет соціальних галузей

	2015 (млрд грн.)	2016 (млрд грн.)	2017 (млрд грн.)	2018 (млрд грн.)	2019 (млрд грн.)
МОЗ	55,58	54,01	70,23	80,91	91,69
МОН	66,29	62,39	76,06	85,82	101,85
Мінсоц	105,78	151,95	145,22	163,86	234,40
Пенсійний фонд	94,81	143,01	133,69	149,97	166,51

Джерело: складено авторами за [1]

Видатки Міністерства соціальної політики у два з половиною рази перевищують видатки МОЗ. Дві третини цих видатків становить пенсійне забезпечення. Видатки Міністерства освіти і науки України також перевищують видатки МОЗ. Тут варто окремо зауважити, що підготовка фахівців у сфері охорони здоров'я є сферою відповідальності МОЗ та відповідно фінансується з його бюджету, тоді як інших спеціальностей – із бюджету МОН.

Крім того, недостатнє фінансування охорони здоров'я показує частка державних витрат на цю галузь від ВВП та від загальних державних витрат (див. рис. 1).

Незважаючи на те, що зниження пріоритетності здоров'я протягом 2014–2019 років є зрозумілим через наявний тиск (обслуговування боргу, субсидії та пен-

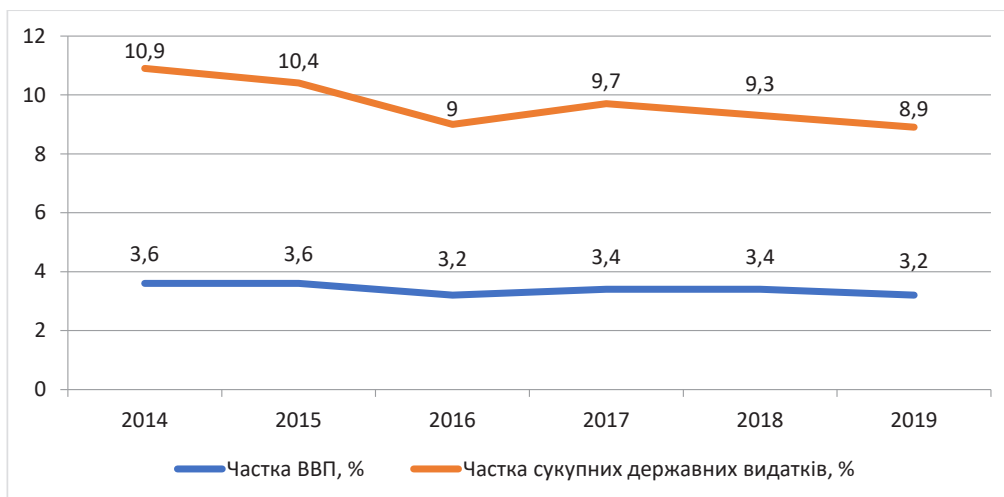

Рис. 1. Державні витрати на охорону здоров'я у процентах від ВВП та від загальних державних витрат

Джерело: складено авторами за [2]

сійні витрати) та поточний конфлікт, постійний спад рік за роком викликає певні занепокоєння щодо майбутньої сталості реформ. Таким чином, для подальшого проведення трансформації необхідно підвищення фінансування або перехід на нову модель.

Нова модель фінансування медичних витрат полягає у запровадженні медичного страхування без додаткових внесків, введенні гарантованого пакета медичної допомоги – чітко визначеного набору медичних послуг та ліків, право на отримання якого мають усі громадяни України.

Процес переходу на нову модель фінансування галузі буде поступовим та розрахований на 3 роки з остаточним запровадженням у 2020 р. Аналогічна модель (податки – бюджет – агенція) ефективно діє у Великій Британії, Скандинавських країнах, Італії, Іспанії та Канаді.

Запропонована МОЗ України реформа не потребуватиме введення додаткових податків і зборів. Страхові внески в Україні передбачені загальною системою оподаткування. Експерти вважають, що запровадження додаткового спеціального збору із заробітної плати чи фонду оплати праці недоречно в умовах економічної кризи [8]. Національна служба здоров'я України (НСЗУ) виконуватиме роль страховика. Гроші на покриття медичних витратків надходитимуть до цієї агенції з державного бюджету (див. рис. 2).

Реформа фінансування системи охорони здоров'я України передбачає три етапи: початковий, або підготовчий етап (2016–2017 рр.), етап запровадження (2017–2018 рр.) на рівні первинної медичної допомоги (сімейні лікарі, педіатри, терапевти), заключний етап (2019–2021 рр.) на рівні амбулаторних спеціалістів (кардіологи, отоларингологи, гастроентерологи тощо).

Планується впровадження чітко визначеного державного гарантованого пакету медичних послуг, що базуватиметься на пріоритетах охорони здоров'я. Обсяг фінансування державного гарантованого пакету медичних послуг є динамічною величиною, яка щорічно затверджується парла-

ментом. Держава у 2018 р. платитиме лікарю щорічно 370 грн. за одного пацієнта без урахування відповідних вікових коефіцієнтів, а з 2019 р. цю суму планують збільшити до 450 грн. Розрахунки для вторинної та третинної ланки медичної допомоги досі тривають [3].

Основа всієї трансформації системи охорони здоров'я – це зміна моделі фінансування та реалізація принципу «гроші йдуть за пацієнтом». Для спеціалізованої медичної допомоги це означає, що держава через Національну службу здоров'я України (НСЗУ) сплачуватиме кошти медичному закладу за конкретно надану медичну послугу, пролікований випадок або ж готовність надавати допомогу. На це у держбюджеті 2020 р. передбачено 70,4 млрд грн.

За цією моделлю фінансування лікарні не будуть отримувати кошти за необ'єктивне завищення кількості ліжок-місць, економічно невиправдані побутові витрати та роздуті штати співробітників. Тобто реформа передбачає підвищення ефективності використання бюджетних коштів у системі охорони

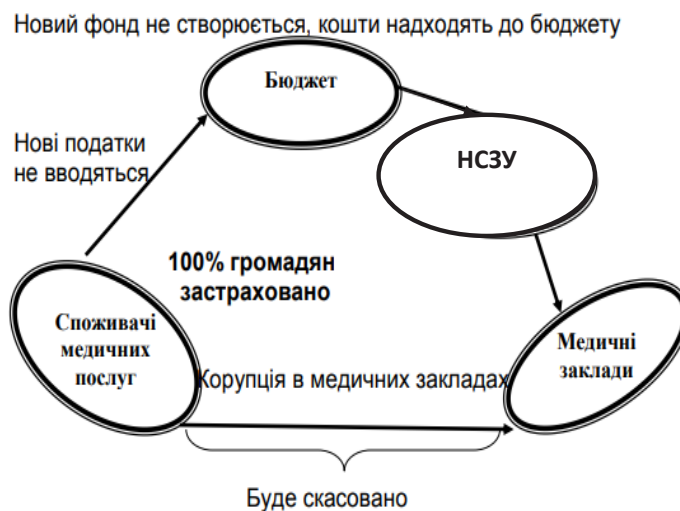

Рис. 2. Модель обов'язкового медичного страхування

Джерело: складено авторами за [4]

здоров'я та стимулює підвищення доступності та якості надання медичних послуг для пацієнтів.

Отже, незважаючи на ситуацію з коронавірусом та економічною кризою, етап реформування лікарень і клінік в Україні розпочався. Такі системні та комплексні реформи потребують стратегії, часу, грошей і ресурсів. Можливо саме у часи криз слід вибудовувати нові системи, а не рятувати безнадійно застарілі.

Висновки з проведеного дослідження. Нині сучасна система охорони здоров'я орієнтована на зміцнення, збереження та відновлення здоров'я населення. Це забезпечується професійним об'єднанням зусиль установ і організацій, медичного персоналу, пацієнтів, центральної та місцевої влади і раціональним використанням ресурсів, які визначаються фінансовим забезпеченням із бюджету та інших джерел щодо забезпечення потреб громадян у підтриманні їхнього здоров'я. Трансформація системи охорони здоров'я розпочалася, в її основі закладені орієнтація на пацієнта, своєчасність, безпека та справедли-

вість, ефективність і раціональність. Багато чого досягнуто і багато чого ще слід досягти і поліпшити в системі охорони здоров'я, однак необхідне комплексне реформування сфери медичного страхування.

Світовий досвід у сфері медичного страхування свідчить про ефективність сучасних моделей та систем обов'язкового медичного страхування. Проаналізована медична реформа в Україні має уможливити створення такої моделі фінансування медичних витрат, яка матиме гарантії на державному рівні, буде захищати громадян України у разі хвороби, сприятиме подоланню корупції під час розподілу фінансових ресурсів та під час надання медичних послуг. Отже, незважаючи на ситуацію з коронавірусом та економічною кризою, етап реформування лікарень і клінік в Україні розпочався. Такі системні та комплексні реформи потребують стратегії, часу, грошей і ресурсів. Можливо, саме у часи криз слід вибудовувати нові системи, а не рятувати безнадійно застарілі.

Список використаних джерел:

1. МОЗ України. Що було, є і буде. 2020. URL: https://moz.gov.ua/uploads/2/13773-transition_book_healthcare.pdf (дата звернення: 19.11.2020).
2. Україна: огляд реформи фінансування системи охорони здоров'я 2016–2019. Спільний звіт ВООЗ та Світового банку. 2019. URL: https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0018/425340/WHO-WB-Joint-Report_UKR_Full-report_Web.pdf?ua=1 (дата звернення: 25.11.2020).
3. Бас-Юрчишин М.А. SWOT-аналіз ринку медичного страхування в Україні. *Young Scientist*, 2015. № 2(17). С. 923–927.
4. Кириченко А.В. Розвиток соціального страхування в Україні : монографія. Київ : КОМПРИНТ, 2017. С. 85–98.
5. Медична реформа: інструкція з використання. 2021. URL: <http://www.dw.com/uk/медична-реформа-інструкція-використання/a-41028428> (дата звернення: 25.11.2020).
6. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення : Закон України від 19 жовтня 2017 р. № 2168-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2168-19> (дата звернення: 05.12.2020).
7. Про підвищення доступності та якості медичного обслуговування у сільській місцевості : Закон України від 14 листопада 2017 р. № 2206-VIII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2206-19> (дата звернення: 05.12.2020).
8. Корнійчук О.П. Трансформація системи охорони здоров'я України: стан та перспективи. *Укр. медичний часопис*. 2013. № 4(96). С. 20–26.

References:

1. MOZ Ukraine. Shcho bulo, ye i bude [Ministry of Health of Ukraine. That was, is and will be] (2020). Available at: https://moz.gov.ua/uploads/2/13773-transition_book_healthcare.pdf (accessed 19 November 2020). (in Ukrainian)
- Ukraine: ohliad reformy finansuvannya systemy okhorony zdorovia 2016–2019. Spilnyi zvit VOOZ ta Svitovoho banku [Ukraine: Review of Health Care Financing Reform 2016–2019. Joint report of the WHO and the World Bank]. Available at: https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0018/425340/WHO-WB-Joint-Report_UKR_Full-report_Web.pdf?ua=1 (accessed 25 November 2020). (in Ukrainian)
2. Bas-Yurchyshyn M.A. (2015) SWOT-analiz rynku medychnoho strakhuvannya v Ukraini [SWOT-analysis of the health insurance market in Ukraine]. *Young Scientist*, no. 2(17), pp. 923–927. (in Ukrainian)
3. Kyrychenko A.V. (2017) Rozvytok sotsialnoho strakhuvannya v Ukraini [Development of social insurance in Ukraine]. Kyiv: Komprint. (in Ukrainian)
4. Medychna reforma: instrukttsiia z vykorystannia (2021) [Medical reform: instructions for use 2021]. Available at: <http://www.dw.com/uk/медична-реформа-інструкція-використання/a-41028428> (accessed 25 November 2020). (in Ukrainian)
5. Pro derzhavni finansovi harantii medychnoho obsluhovuvannya naseleennia: Zakon Ukrainy vid 19 zhovtnia 2017 r. № 2168-VIII [On state financial guarantees of medical care: the law of Ukraine of October 19, 2017 № 2168-VIII]. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2168-19> (accessed 05 December 2020). (in Ukrainian)
6. Pro pidvyshchennia dostupnosti ta yakosti medychnoho obsluhovuvannya u silskii mistsevosti: Zakon Ukrainy vid 14 lystopada 2017 r. № 2206-VIII [On improving the availability and quality of medical care in rural areas: the law of Ukraine of November 14, 2017 № 2206-VIII]. Available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2206-19> (accessed 05 December 2020). (in Ukrainian)
7. Korniiichuk O.P. (2013) Transformatsiia systemy okhorony zdorovia Ukrainy: stan ta perspektyvy [Transformation of the health care system of Ukraine: state and prospects]. *Ukr. med, chasopys*, no. 4(96), pp. 20–26. (in Ukrainian)